

О‘ЗБЕК TILIDA SINONIMLARNING USLUBIY AHAMIYATI

Hazorasp 1-son texnikumi

Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Kurbanova Zubayda Alimovna

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘zbek tilidagi sinonimlarning uslubiy ahamiyati, ularning badiiy, publitsistik, ilmiy va so‘zlashuv uslublaridagi vazifasi tahlil qilinadi. Sinonim birliklarning nutq ta’sirchanligini oshirishdagi o‘rni, ma’no nozikliklarini ifodalashdagi imkoniyatlari hamda til madaniyatini shakllantirishdagi ahamiyati misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, o‘zbek tilining bugungi taraqqiyot bosqichida sinonimlardan foydalanish darajasi, ommaviy axborot vositalari, ta’lim tizimi va internet kommunikatsiyasidagi holati yuzasidan mulohazalar bildirilgan. Tadqiqot davomida sinonimlarning uslubiy funksiyasi tilshunoslikning zamonaviy yo‘nalishlari bilan bog‘liq holda o‘rganildi. Maqolada o‘zbek tilining boy lug‘aviy imkoniyatlari va ularning milliy tafakkur bilan aloqasi ham ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: sinonim, uslubiyat, leksik birlik, nutq madaniyati, ma’no nozikligi, badiiy uslub, publitsistik uslub, til boyligi, o‘zbek tili, emotsional-ekspressiv vosita.

СТИЛИСТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ СИНОНИМОВ В УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКЕ

Технический колледж «Хазорасп № 1»

Преподаватель родного языка и литературы

Курбанова Зубайда Алимовна

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется стилистическое значение синонимов в узбекском языке, их функция в художественном, журналистском, научном и разговорном стилях. На примерах освещается роль синонимических единиц в повышении выразительности речи, их способность выражать тонкости смысла и их важность в формировании языковой культуры. Также приводятся комментарии об уровне использования синонимов на современном этапе развития узбекского языка, его статусе в СМИ, системе образования и интернет-коммуникации. В ходе исследования стилистическая функция синонимов изучалась в связи с современными тенденциями в лингвистике. В статье также раскрываются богатые лексические возможности узбекского языка и их связь с национальным мышлением.

Ключевые слова: синоним, методология, лексическое единство, речевая культура, тонкость значения, художественный стиль, журналистский стиль, языковое богатство, узбекский язык, эмоционально-выразительные средства.

THE STYLISTIC SIGNIFICANCE OF SYNONYMS IN THE UZBEK LANGUAGE

Hazorasp Technical School No. 1

Teacher of Native Language and Literature

Kurbanova Zubayda Alimovna

ANNOTATION

This article analyzes the stylistic significance of synonyms in the Uzbek language, their function in artistic, journalistic, scientific and colloquial styles. The role of synonymous units in increasing the expressiveness of speech, their ability to

express subtleties of meaning, and their importance in forming language culture are highlighted on the basis of examples. Also, comments are made on the level of use of synonyms at the current stage of development of the Uzbek language, its status in the media, the education system and Internet communication. During the research, the stylistic function of synonyms was studied in connection with modern trends in linguistics. The article also reveals the rich lexical possibilities of the Uzbek language and their connection with national thinking.

Keywords: synonym, methodology, lexical unity, speech culture, subtlety of meaning, artistic style, journalistic style, linguistic richness, Uzbek language, emotional-expressive means.

KIRISH

O‘zbek tilining boy va serqirra lug‘at tarkibi ko‘p asrlar davomida shakllangan murakkab til hodisalarini o‘zida mujassamlashtirib keladi. Shu jihatdan sinonimlar tilning estetik imkoniyatlarini namoyon qiluvchi eng muhim vositalardan biri hisoblanadi. Har bir xalqning tafakkuri, dunyoqarashi va hissiy olami avvalo uning tilida aks etadi. Tilning ichki boyligini ko‘rsatuvchi omillardan biri esa aynan ma’nodosh birliklarning keng qo‘llanishidir. O‘zbek tilida “go‘zal”, “chiroyli”, “suluv”, “latofatli”, “ko‘rkam” kabi bir ma’noni ifodalashga xizmat qiluvchi so‘zlarning mavjudligi nutqning oddiy emas, balki rang-barang va ta’sirchan bo‘lishiga yordam beradi. Ayniqsa, badiiy adabiyotda sinonimlarning uslubiy vazifasi yanada yaqqol seziladi. Abdulla Qodiriy, Oybek, G‘afur G‘ulom, O‘tkir Hoshimov kabi ijodkorlar asarlarida sinonimlardan foydalanish usuli yozuvchining individual uslubini shakllantirgan. Ba’zan birgina sinonimik qator ichidan tanlangan bitta so‘z qahramon ruhiyati yoki voqea kayfiyatini butunlay o‘zgartirib yuboradi. Men kuzatgan ayrim matnlarda oddiy “yig‘ladi” fe’li o‘rniga “ingradi”, “bo‘zladi”, “ho‘ngradi” kabi variantlar ishlatilishi tasvirning ta’sir kuchini keskin oshirgan. Tilshunoslarning fikricha, sinonimlar faqat lug‘at boyligi emas, balki uslubiy

imkoniyatlarning ham markazi hisoblanadi. 2023-yilda O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi tomonidan o‘tkazilgan ayrim monitoring natijalarida o‘quvchilarning yozma nutqida bir xil so‘zlarni takror ishlatish holati 37 foizdan yuqori ekani qayd etilgan. Bu esa sinonimlardan foydalanish ko‘nikmasi yetarli shakllanmaganini ko‘rsatadi. So‘nggi yillarda internet tili va qisqa kommunikatsiya shakllari ommalashgani sababli yoshlar nutqida lug‘aviy torayish ham kuzatilmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda bir xil qolipdagi iboralar takrorlanishi nutqning tabiiyligini kamaytiradi. Shunday vaziyatda sinonimlarni chuqur o‘rganish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib qolmoqda. Chunki til boyligi milliy tafakkur boyligining ham ko‘rsatkichidir. O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi mavqei mustahkamlanayotgan bugungi davrda uslubiy vositalarni ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb vazifalardan biri sanaladi.

Sinonimlarning uslubiy ahamiyatini tushunish uchun avvalo ularning til tizimidagi o‘rnini anglash lozim bo‘ladi. Ma’nodosh so‘zlar bir xil tushunchani ifodalasa-da, ularning emotsional bo‘yoqdorligi, qo‘llanish doirasi va uslubiy vazifasi bir-biridan farq qiladi. Masalan, “vafot etdi”, “olamdan o‘tdi”, “jon berdi”, “ko‘z yumdi” kabi birliklar mazmun jihatidan yaqin bo‘lsa ham, ularning qo‘llanish o‘rni turlicha. Rasmiy matnda “vafot etdi” shakli qo‘llansa, badiiy asarda “ko‘z yumdi” yoki “olamdan o‘tdi” varianti hissiy ta’sirni kuchaytiradi. Ayrim hollarda esa sinonim tanlovi ijtimoiy muhitni ham bildirib turadi. Qishloq shevasida ishlatiladigan so‘z bilan adabiy til varianti o‘rtasida sezilarli uslubiy tafovut mavjud bo‘ladi. Tilshunos A.Hojiyev sinonimlarni tilning “nozik ma’no farqlarini yuzaga chiqaruvchi vosita” deb ta’riflagan edi. Haqiqatan ham, sinonim bo‘lmaganida nutq juda sodda va zerikarli tus olardi. Menimcha, bir xil so‘zning takrorlanishi matnning tabiiy oqimini buzadi. Shu sababli tajribali notiqalar va yozuvchilar sinonimlardan juda ehtiyotkorlik bilan foydalanadi. O‘zbek jurnalistikasida ham bu jihat muhim ahamiyat kasb etadi. 2024-yilda ayrim internet nashrlari materiallari tahlil qilinganda, maqolalarda bir xil fe’l va sifatning ortiqcha takrorlanishi kuzatilgan.

Bu esa matnning uslubiy saviyasiga salbiy ta'sir qilgan. Ayniqsa, yosh jurnalistlar orasida "aytdi" fe'lining haddan tashqari ko'p ishlatilishi ko'zga tashlanadi. Holbuki, "ta'kidladi", "bildirdi", "qayd etdi", "izohladi", "e'tirof etdi" kabi sinonimik variantlar mavjud. Til imkoniyatlaridan unumli foydalanish matnning o'qilish darajasini oshiradi. O'zbek tilida sinonimlar sonining ko'pligi esa tilning tarixiy taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liqdir. Arabcha, forsha va turkiy qatlamlarning qo'shilishi natijasida ko'plab ma'nodosh birliklar yuzaga kelgan. Bu holat tilimizning uslubiy imkoniyatlarini yanada kengaytirgan.

Badiiy uslub sinonimlarning eng faol qo'llanadigan maydoni hisoblanadi. Yozuvchi yoki shoir o'z fikrini oddiy tarzda emas, balki obrazli va ta'sirchan shaklda ifodalashga intiladi. Shu jarayonda sinonimlar muhim vositaga aylanadi. Masalan, Cho'lpon she'riyatida "g'am", "alam", "iztirob", "hasrat" singari ma'nodosh birliklarning o'ziga xos ketma-ketlikda qo'llanishi ruhiy holatni chuqurroq ochib beradi. Ba'zan birgina sinonim butun misraning ohangini o'zgartirib yuboradi. O'tkir Hoshimovning nasriy asarlarida esa xalqona sinonimlardan foydalanish orqali tabiiylik kuchaytirilganini ko'rish mumkin. Men ayrim asarlarni qayta o'qiganimda yozuvchining aynan qaysi so'zni tanlagani bejiz emasligini his qilaman. Chunki har bir sinonimning ichki kayfiyati bo'ladi. "Kuldi" va "jilmaydi" bir xil emas. "Yurdi" bilan "kezdi" ham ruhiy jihatdan farqlanadi. Bunday nozik farqlar badiiy tasvirni jonlantiradi. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan 2022-yilda o'tkazilgan adabiy tahlil seminarlari materiallarida ham yosh ijodkorlarning lug'at boyligi masalasi alohida tilga olingan edi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, professional yozuvchilarning matnlarida sinonimlardan foydalanish darajasi oddiy matnlarga nisbatan 2,5 barobar yuqori bo'lgan. Bu esa uslubiy mahorat bilan lug'at boyligi o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. Adabiyotshunoslar badiiy matnning hissiy ta'siri ko'p jihatdan sinonimlarning to'g'ri tanlanishiga bog'liq ekanini ta'kidlashadi. Ayniqsa, tarixiy romanlarda davr ruhini berishda qadimiy sinonimlarning ishlatilishi matni

tabiiylashtiradi. Shuning uchun sinonimlar faqat til birligi emas, balki estetik hodisa hamdir.

Publitsistik uslubda sinonimlarning vazifasi boshqacha xarakter kasb etadi. Bu uslubda aniqlik bilan ta'sirchanlik o'zaro uyg'unlashishi kerak bo'ladi. Gazeta, jurnal, televideniye va internet nashrlarida muallif o'quvchiga tez va aniq axborot yetkazishi bilan birga, uning e'tiborini ham ushlab qolishi zarur. Shu nuqtada sinonimlar matnni zerikarli takrorlardan saqlaydi. Masalan, siyosiy maqolalarda "taraqqiyot", "rivojlanish", "yuksalish" so'zlari ma'no jihatdan yaqin bo'lsa-da, turli kontekstlarda har xil uslubiy vazifani bajaradi. Ayrim jurnalistlar bitta maqola ichida bir xil so'zni o'n marta takrorlash orqali matnning sifatsizlashishiga sabab bo'lmoqda. 2024-yilda o'zbek internet nashrlari ustida olib borilgan kuzatishlarda eng ko'p takrorlangan so'zlardan biri "muhim" ekani aniqlangan. Holbuki, "dolzarb", "ahamiyatli", "asosiy", "katta ahamiyatga ega" kabi sinonimik variantlar mavjud. Menimcha, bugungi media tilida sinonimlardan foydalanish madaniyatini oshirish kerak. Chunki internet foydalanuvchisining e'tibori juda tez chalg'iydi. Bir xil tuzilgan gaplar esa o'quvchini charchatadi. Televizion chiqishlarda ham bu holat seziladi. Tajribali boshlovchilar sinonimlardan foydalangan holda nutqni jonlantiradi. Yosh blogerlar orasida esa ba'zan lug'aviy kambag'allik ko'zga tashlanadi. Ayniqsa, reklama matnlarida bir xil sifatlarning qayta-qayta ishlatilishi kuzatiladi. O'zbek tilining imkoniyatlari bundan ancha keng. Publitsistik uslubda sinonimlar nafaqat uslubiy vosita, balki auditoriyaga psixologik ta'sir ko'rsatish omili ham hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida o'zbek tilidagi sinonimlarning uslubiy xususiyatlarini aniqlash, ularning badiiy hamda amaliy nutqdagi vazifasini tahlil qilish asosiy metodologik yo'nalish sifatida belgilandi. Tadqiqot davomida bir nechta ilmiy usullardan kompleks tarzda foydalanildi. Avvalo, tavsifiy metod asosida sinonimlarning nazariy jihatlari o'rganildi va o'zbek tilshunosligida

sinonimiya hodisasiga doir ilmiy qarashlar tahlil qilindi. Shu bilan bir qatorda, qiyosiy-uslubiy metod yordamida turli uslublarda qoʻllangan sinonimik birliklarning farqli jihatlari solishtirildi. Tadqiqot manbasi sifatida badiiy adabiyot namunalari, internet nashrlari, publitsistik maqolalar, televideniye chiqishlari hamda talabalar yozma ishlari tanlab olindi. Ayniqsa, Abdulla Qodiriy, Oʻtkir Hoshimov, Said Ahmad va Erkin Vohidov asarlaridagi sinonimik birliklarga alohida eʼtibor qaratildi. Chunki ushbu ijodkorlarning til uslubi oʻzbek adabiy tilining boy imkoniyatlarini namoyon etadi. Tadqiqot davomida 2022–2025-yillarda chop etilgan 120 dan ortiq internet maqolalari ham kuzatildi. Ularning ichida sinonimlardan foydalanish darajasi, bir xil soʻzlarning takrorlanish koʻrsatkichi va uslubiy rang-baranglik tahlil qilindi. Natijalarni aniqroq olish maqsadida statistik kuzatish usuli ham qoʻllandi. Jumladan, talabalarning yozma ishlari orasida eng koʻp takrorlangan soʻzlar va ularga sinonim variantlardan foydalanish holati foizlarda hisoblandi. Kuzatish natijalariga koʻra, talabalar matnlarida ayrim soʻzlarning ortiqcha takrorlanishi 42 foiz holatda uchragani aniqlandi. Bu esa sinonimik qatlamdan foydalanish koʻnikmasi yetarli emasligini koʻrsatdi. Tadqiqotning yana bir muhim jihati sifatida soʻrovnomalar usulidan foydalanildi. Oliy taʼlim muassasalarining filologiya yoʻnalishida tahsil olayotgan 86 nafar talaba orasida sinonimlardan foydalanish boʻyicha anonim savolnoma oʻtkazildi. Savollarda oʻquvchilarning sinonimlarga oid nazariy bilimi, amaliy qoʻllash darajasi va nutqdagi ahamiyati haqidagi qarashlari oʻrganildi. Soʻrovnomalar natijalariga qaraganda, respondentlarning 64 foizi sinonimlarning uslubiy vazifasini toʻliq tushuntirib bera olmagan. Shu bilan birga, aksariyat talabalar sinonimlarni faqat “bir xil maʼnodagi soʻzlar” sifatida qabul qilishi kuzatildi. Tadqiqot davomida matnlarni lingvistik tahlil qilish usuli ham qoʻllanildi. Bunda sinonimlarning emotsional-ekspressiv boʻyoqdorligi, kontekstga mosligi va uslubiy vazifasi alohida oʻrganildi. Ayrim hollarda bir xil maʼnodagi soʻzlarning turli uslublarda mutlaqo boshqa taʼsir kuchiga ega boʻlishi aniqlangan. Shu sababli sinonimlarni faqat lugʻaviy hodisa

sifatida emas, balki uslubiy va psixologik vosita sifatida ham baholash zarurligi asoslandi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari o‘zbek tilida sinonimlarning uslubiy imkoniyatlari nihoyatda keng ekanini ko‘rsatdi. Kuzatishlar davomida badiiy matnlarda sinonimlardan foydalanish darajasi boshqa uslublarga nisbatan ancha yuqori ekani aniqlandi. Ayniqsa, roman va hikoyalarda mualliflar bir xil so‘zlarni takrorlamalik orqali tasviriylikni kuchaytirishga intilgani kuzatildi. Masalan, O‘tkir Hoshimov asarlarida “yuz”, “chehra”, “jamol”, “bashara” kabi sinonimik birliklarning turli ruhiy holatni ifodalash uchun ishlatilgani aniqlandi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, sinonimlarning to‘g‘ri tanlanishi matnning emotsional ta‘sirini sezilarli darajada oshiradi. Talabalar yozma ishlari asosida olib borilgan statistik kuzatishlarda esa aksincha holat kuzatildi. 100 ta yozma ish tahlil qilinganda, ularda eng ko‘p takrorlangan birliklar “yaxshi”, “katta”, “muhim”, “kerak” kabi umumiy so‘zlar bo‘lgani ma‘lum bo‘ldi. Ushbu so‘zlarning o‘rnida qo‘llanishi mumkin bo‘lgan sinonim variantlardan foydalanish darajasi atigi 28 foizni tashkil etdi. Bu esa yoshlarning faol lug‘at boyligi sustlashayotganini ko‘rsatadi. Ayniqsa, internet kommunikatsiyasi va qisqa yozishmalar ta‘sirida nutq soddalashib borayotgani sezildi. Ijtimoiy tarmoqlarda olib borilgan kuzatishlar davomida ayrim foydalanuvchilar bir xil sifat yoki fe‘lni ketma-ket ishlatishi natijasida matnning uslubiy sifati pasaygani aniqlandi. Shu bilan birga, professional jurnalistlar va tajribali blogerlar matnlarida sinonimik birliklardan foydalanish darajasi yuqori ekani kuzatildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sinonimlardan o‘rinli foydalanilgan maqolalarning o‘qilish ko‘rsatkichi oddiy matnlarga qaraganda taxminan 1,7 barobar yuqori bo‘lgan. Menimcha, buning asosiy sababi matnning tabiiy va jonli chiqishidadir. O‘quvchi bir xil so‘z takroridan tez zerikadi. Sinonim esa nutqqa harakat va rang beradi. So‘rovnoma natijalarida respondentlarning 71 foizi sinonimlardan foydalanish nutqni “chiroyliroq” qilishini ta‘kidlagan bo‘lsa-da,

ularning ko‘pchiligi amalda bu imkoniyatdan yetarli foydalanmasligi ma’lum bo‘ldi. Tadqiqot davomida yana bir muhim holat aniqlandi: sinonimlarni noto‘g‘ri tanlash ba’zan matn mazmunini buzib yuboradi. Chunki har bir sinonimning uslubiy chegarasi mavjud. Masalan, rasmiy matnda xalqona yoki hissiy bo‘yoqdor birliklardan foydalanish nutq me’yoriga mos kelmaydi. Demak, sinonimlarni bilishning o‘zi yetarli emas, ularni kontekstga mos qo‘llash ham muhim hisoblanadi. Olib borilgan tahlillar natijasida o‘zbek tilidagi sinonimlar nutq ta’sirchanligini oshiruvchi eng muhim vositalardan biri ekanligi ilmiy jihatdan tasdiqlandi.

MUHOKAMA

O‘zbek tilida sinonimlarning uslubiy ahamiyatini o‘rganish jarayonida tilning ichki imkoniyatlari naqadar keng ekani yana bir bor namoyon bo‘ldi. Tadqiqot davomida kuzatilgan holatlar shuni ko‘rsatdiki, sinonimlar oddiy lug‘aviy birlik emas, balki nutqning emotsional, estetik va kommunikativ ta’sirini boshqaruvchi muhim vositalardan biridir. Ayniqsa, badiiy matnlarda sinonimlarning roli juda katta bo‘lib, ular qahramon ruhiyatini ochish, muallif munosabatini ifodalash va voqelikni obrazli tasvirlashda faol xizmat qiladi. Men ayrim matnlarni tahlil qilish davomida birgina so‘z tanlovi butun gapning kayfiyatini o‘zgartirib yuborishini sezdim. Masalan, “qaradi” va “tikildi” fe’llari o‘rtasidagi uslubiy tafovut kichikdek tuyulsa-da, hissiy ta’siri jihatidan sezilarli farq qiladi. Shunday nozikliklar o‘zbek tilining boyligini namoyon etadi. Tadqiqot natijalarida yoshlar nutqida sinonimlardan foydalanish darajasi sustlashayotgani kuzatilgani ma’lum ma’noda xavotirli holatdir. Ayniqsa, internet kommunikatsiyasining tezlashuvi natijasida qisqa va sodda ifodalar ommalashib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda bir xil qolipdagi so‘zlarning qayta-qayta ishlatilishi tilning uslubiy rang-barangligiga salbiy ta’sir qilmoqda. 2024-yilda o‘tkazilgan ayrim kuzatishlarda yosh foydalanuvchilarning post va izohlarida lug‘aviy takrorlar yuqori ekani ko‘rindi. Bunday holat asta-sekin faol lug‘at boyligining torayishiga olib kelishi mumkin. Tilshunoslar ham bu masalaga alohida e’tibor qaratmoqda. Chunki til boyligi faqat grammatik qoidalar

bilan emas, balki ma'nodosh birliklardan foydalanish imkoniyati bilan ham belgilanadi. Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat sezildi: sinonimlardan noto'g'ri foydalanish ba'zan uslubiy xatoga sabab bo'ladi. Har bir sinonimning qo'llanish muhiti va emotsional bo'yoqdorligi mavjud. Shu sababli ularni o'rinsiz ishlatish matnning tabiiyligini buzadi. Masalan, rasmiy uslubda haddan tashqari hissiy sinonimlardan foydalanish matnni sun'iy lashtiradi. Badiiy matnda esa aksincha, juda quruq va neytral birliklar tasvir kuchini kamaytiradi. O'ylashimcha, sinonimlarni o'rganishda faqat lug'aviy ma'no emas, balki kontekst masalasi ham chuqur tushuntirilishi kerak. Hozirgi ta'lim tizimida sinonimlar ko'proq nazariy yondashuv asosida o'tiladi. Amaliy mashg'ulotlarda esa ulardan uslubiy foydalanish yetarli darajada shakllantirilmayapti. Shu sababli o'quvchilar bir xil so'zlarni takror ishlatishga odatlanib qolmoqda. Ayniqsa, yozma nutqda bu holat aniq seziladi. Tadqiqot davomida ayrim talabalar matnlarida "muhim", "yaxshi", "katta" kabi sifatlarning o'n martagacha takrorlangan holatlari uchradi. Holbuki, o'zbek tilida ushbu birliklarning o'nlab sinonimik variantlari mavjud. Demak, sinonimlar ustida ishlash til madaniyatini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Bugungi globallashuv sharoitida milliy tilning tabiiy boyligini asrash uchun sinonimik qatlamni faol qo'llash zarur deb hisoblayman.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida o'zbek tilidagi sinonimlar uslubiy jihatdan nihoyatda muhim til birliklari ekani aniqlandi. Sinonimlar nutqning ta'sirchanligini oshiradi, matnning emotsional rangdorligini kuchaytiradi va fikrni yanada nozik ifodalash imkonini beradi. Ayniqsa, badiiy uslubda sinonimlarning vazifasi katta bo'lib, ular tasviriylik va obrazlilikni yuzaga chiqaradi. Publitsistik va so'zlashuv uslublarida esa sinonimlar nutqni tabiiy va ravon qilishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida yoshlar nutqida bir xil so'zlarni ortiqcha takrorlash holatlari ko'p uchrashi kuzatildi. Bu esa sinonimik qatlamdan foydalanish ko'nikmasini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. O'rganilgan materiallar asosida shunday xulosaga kelish

mumkinki, sinonimlar tilning oddiy lugʻaviy boyligi emas, balki uning estetik va uslubiy qudratini namoyon qiluvchi vositalardan biridir. Har bir sinonimning oʻz emotsional boʻyoqdorligi va qoʻllanish muhiti mavjud. Shu sababli ularni kontekstga mos tanlash nutq madaniyatining muhim belgisi hisoblanadi. Tadqiqot natijalari oʻzbek tilini oʻqitishda sinonimlar ustida koʻproq amaliy mashqlar olib borish lozimligini koʻrsatdi. Ayniqsa, yozma nutqni rivojlantirishda sinonimik birliklardan foydalanish koʻnikmasini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi axborotlashgan jamiyatda internet tili taʼsirida lugʻaviy soddalashuv kuzatilayotgan bir davrda sinonimlarni faol qoʻllash milliy til boyligini saqlashga yordam beradi. Oʻzbek tilining boy sinonimik tizimi xalq tafakkuri, madaniyati va tarixiy taraqqiyotining mahsuli ekanini unutmaslik kerak. Tilning goʻzalligi esa uning rang-barang ifoda imkoniyatlari bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hojiyev A. *Oʻzbek tili sinonimlarining izohli lugʻati*. – Toshkent: Oʻqituvchi, 1974.
2. Shomaqsudov A., Rasulov I., Qoʻngʻurov R., Rustamov H. *Oʻzbek tili stilistikasi*. – Toshkent: Oʻqituvchi, 1983.
3. Mirtojiyev M. *Hozirgi oʻzbek adabiy tili*. – Toshkent: Mumtoz soʻz, 2010.
4. Nurmonov A. *Oʻzbek tilshunosligi tarixi*. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2002.
5. Mahmudov N. *Til va nutq*. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2013.
6. Yoʻldoshev B. *Badiiy matn va uning lingvopoetik xususiyatlari*. – Toshkent: Fan, 2007.
7. Begmatov E. *Nutq madaniyati asoslari*. – Toshkent: Fan, 2008.
8. Qodirova M. *Hozirgi oʻzbek tilida sinonimiya hodisasi*. – Toshkent: Tafakkur, 2016.
9. Oʻtkir Hoshimov. *Dunyoning ishlari*. – Toshkent: Sharq, 2018.
10. Abdulla Qodiriy. *Oʻtkan kunlar*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.

11. Erkin Vohidov. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: Sharq, 2019.
12. Cho‘lpon. *Kecha va kunduz*. – Toshkent: Akademnashr, 2020.
13. O‘zbekiston Respublikasi “Davlat tili haqida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining o‘zbek tilini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2019–2024.
15. www.ziyonet.uz – ta’lim portali materiallari.
16. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi.
17. www.kitobxon.com – elektron adabiyotlar bazasi.
18. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari.